

Hantje de Jong

Hantje de Jong ('Hans'), geboren op 11 maart 1906, was de zoon van Tjeerd de Jong en Aagje Feitsma. Vader Tjeerd was veehouder van beroep. Hans groeide op in een groot boerengezin, dat negen zoons en een dochter telde. Ds. N. Willemse, zijn Rotterdamse collega, vertelt in een korte levensschets van Hans over zijn ouders: 'Beiden hebben invloed op den jongen Hantje gehad. Had hij 't onverzettelijke van zijn vader, dan toch ook 't vlotte vriendelijke van zijn moeder. Hoe vaak kon hij woorden van zijn vader aanhalen, die hem diep in 't hart gegrift stonden. En met hoeveel piëteit kon hij 't over zijn moeder hebben.'

Hans de Jong werd in 1920 leerling van het Willem Lodewijk Gymnasium in Groningen. Na het eerste leerjaar ging hij naar het toen net opgerichte Gereformeerd Gymnasium in Leeuwarden. Hij slaagde in 1927 voor zijn gymnasium-examen en ging daarna aan de Vrije Universiteit theologie studeren. Hij kwam in huis bij de destijds vermaarde predikant S.G. de Graaf. Met zijn theologische studies, waarvan de tweedelige *Verbondsgeschiedenis* misschien wel het meest bekend is geworden, oefende De Graaf in het interbellum grote invloed uit op zijn collega-predikanten en ook op student Hans de Jong.

Al werd Hans geen actief studentenleven toegeschreven, toch was hij enige tijd voorzitter van de theologische faculteitsvereniging. Na zijn propedeuse in 1928 slaagde hij in 1932 voor zijn kandidaatsexamen. Daarna diende hij de Gereformeerde Kerk in Voorburg als hulpprediker. Hij werkte daarbij nauw samen met de plaatselijke predikant W.S. de Vries en viel op door de manier waarop hij jongeren wist te bereiken – ook in die tijd al een thema. Naast hulpprediker was Hans de Jong ook leraar godsdienst op de christelijke hbs in Leiden.

Toch bleef het verlangen naar een eigen gemeente. Dat verlangen ging begin 1935 in vervulling toen hij beroepen werd in Hoek van Holland. Op zondag 6 januari 1935 werd hij bevestigd als predikant door ds. De Graaf. Toen in augustus 1939 de mobilisatie werd afgekondigd werden ook in Hoek van Holland militairen gelegerd. De Jong legde contact met het militaire tehuis waarin ze verbleven en probeerde hen te betrekken bij zijn kerkelijke gemeente. 's Zondags vond hij vaak militairen onder zijn gehoor bij de kerkdiensten in de Gereformeerde Kerk aan de Strandweg.

De Duitse inval in mei 1940 stelde Hoek van Holland onmiddellijk voor problemen. Een aantal Duitse parachutisten landde niet bij vliegveld Ockenburg bij Den Haag, zoals de bedoeling was, maar in het Staelduinse Bos ten oosten van Hoek van Holland. Er volgden hevige gevechten in en rond het dorp, waardoor een deel ervan op 13 mei moest worden geëvacueerd. Ook de Strandweg, waar de pastorie naast de kerk stond, viel onder de evacuatie. Hans de Jong trok in bij zijn collega ds. C.W. van den Brink in 's-Gravenzande en keerde na twee weken terug naar de verlaten pastorie. Zo goed en zo kwaad als het ging was hij nog een jaar lang voluit pastor van de gemeente, maar in september 1941 vertrok hij naar Rotterdam. In mei van dat jaar was een beroep uitgegaan van de Gerefor-

meerde Kerk van Rotterdam-Charlois. De keuze viel De Jong niet licht. Hij vond het vooral moeilijk de Hoekse jeugd los te laten.

In Rotterdam raakte Hans de Jong betrokken bij het verzet tegen de bezetter door hulp te verlenen aan onderduikers die aan de *Arbeitseinsatz* trachtten te ontkomen. Hij was lid van de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers en hield zelf ook onderduikers. De pastorie groeide al snel uit tot een verzetscentrum. Zeker nadat De Jong in 1943 contacten begon te onderhouden met de 'Groep Albrecht'. Die groep was in maart van dat jaar ontstaan nadat de Engelandvaarder H.G. ('Henk') de Jonge was gedropt boven Nederland onder de (code)naam 'Albrecht'. In Engeland had hij een opleiding gevolgd om in Nederland spionagewerk te kunnen doen. Vóór de oorlog was hij als militair gelegerd in Hoek van Holland, waar hij bevriend was geraakt met Hans de Jong. Toen Henk de Jonge op 8 november 1943 in de Pyreneeën werd gearresteerd, werd het inlichtingenwerk voortgezet door andere leden van de groep.

In de pastorie van Hans de Jong werden plannen beraamd om nieuwe Engelandvaarders overzee te sturen. Een inwonende pleegzoon van ds. De Jong, Cor Bijl, werd ook bij die plannen betrokken. Cor, en later ook zijn broer Arie, hadden in de oorlog hun toevlucht gezocht bij De Jong. Ze waren afkomstig uit een groot Hoeks vissersgezin. Hun moeder was in 1938 overleden en De Jong, die zij kenden van zijn tijd in Hoek van Holland, had zich over hen ontfermd. Cor, zoon van een zeevisser, trad in de voetsporen van zijn vader en werd dekknecht op een sleepboot. In 1943 sloot hij zich aan bij de Groep Albrecht. Er werden verscheidene operaties op touw gezet om Engeland te bereiken.

Een van die operaties heeft de geschiedenis gehaald, tragisch genoeg door de mislukking ervan. In maart 1944 werd het plan opgevat om Theo van Lier, een van de overgebleven leiders van de Albrechtgroep, opnieuw te helpen met de oversteek naar Engeland. Opnieuw, want Van Lier had in januari van dat jaar al een mislukte oversteek gewaagd. Besloten werd dat ook professor Victor Rutgers, de oud-rector van de Vrije Universiteit en kopstuk van het gereformeerde verzet, mee zou gaan. Rutgers was van zins de regering in ballingschap duidelijk te maken hoe de gereformeerden tegen de naoorlogse samenleving aankeken. Samen met Cor Bijl (als schipper), Theo van Lier, de Leidse bioloog professor Lourens Baas Becking en de Leidse student Wim Nolen waagde Rutgers de overtocht. Die mislukte: de boot waarin het vijftal zat kreeg motorpech, zou enkele dagen op zee dobberen en Engeland nooit bereiken. De Duitse kustwacht pikte het bootje uiteindelijk op.

De Engelandvaarders werden berecht in Utrecht en alle vijf veroordeeld tot gevangenisstraf. Ze brachten de rest van de oorlog door in Duitse tuchthuizen. Professor Rutgers is in gevangenschap in het Duitse Bochum overleden en Cor Bijl is bij terugkeer naar Nederland in september 1945 in Maastricht bezweken aan een longontsteking. De familie Bijl had vlak na de oorlog al een grote tegenslag te verwerken gekregen toen Arie Bijl op 6 mei 1945 als lid van de Raad van Verzet in een vuurgevecht met de Duitse *Kriegsmarine* bij de Maastunnel werd doodgeschoten.

De connectie van de Engelandvaarders met ds. De Jong bleef voor de Duitsers verborgen. Toch zouden De Jongs vele connecties met het verzet ook hem

uiteindelijk noodlottig worden. Op donderdag 26 oktober 1944 werd een lid van de Haagse KP (knokploeg) gearresteerd. In het zakboekje dat hij bij zich had trof de SD ook het (schuil)adres van de predikant aan. Hoewel gewaarschuwd dat adres te mijden, ging Hans de Jong toch naar huis. Daar werd hij gearresteerd. In zijn kielzog pakten de Duitsers ook andere verzetsstrijders op. De gevangenen werden verhoord door de SD op de *Aussenstelle* aan de Heemraadsingel.

Samen met vier ‘medeverdachten’ werd ds. Hans de Jong op zaterdag 28 oktober 1944 gefusilleerd op de Schietbaan in Kralingen. Ds. Willemse, van wie Hans kort voor zijn arrestatie nog een bidstond had bijgewoond, ging naar het zogenoemde drenkelingenhuisje op de begraafplaats Crooswijk om zich ervan te vergewissen dat zijn collega onder de doden was. ‘Slechts een schotwond bij zijn slaap herinnerde aan ’t geweld van den vijand’, schreef hij later. Bij uitzondering gaf de bezetter toestemming tot een begrafenis in heel kleine kring. Op donderdag 2 november 1944 werd De Jong herdacht in een rouwdienst bij zijn plaatselijke collega ds. J. Thomas aan huis, die geleid werd door ds. Willemse. Bij het graf op Crooswijk werd gelezen uit Romeinen 8 en een geloofslid gezongen. Arend de Jong, de oudste broer van Hans, sprak enkele woorden.

Het graf op Crooswijk was een provisorisch graf waar Hans de Jong samen met de vier andere gefusilleerden werd begraven. In april 1948 is hij daar herbegraven op de Erehof van het Verzet.

Op 28 oktober 1950 is in de kerk aan de Carnissensingel een plaquette onthuld. Dagblad *Trouw* schrijft daarover op die dag:

Vandaag, zes jaar geleden, viel voor een Duits vuurpeloton ds. H. de Jong, predikant bij de Geref. Kerk van Rotterdam-Charlois. Tot zijn gedachtenis wordt vanavond een gedenksteen onthuld. Hierbij komt ons weer voor de geest die korte, stoere gestalte, met dat vriendelijke gezicht en die heldere, vrolijke ogen. Een zeldzame combinatie van grote kracht, ongeveer de hartelijkheid, oprechte eerlijkheid en onwankelbare trouw. Wie hem zag, kende hem. Zijn uiterlijke verschijning was een klare afspiegeling van zijn karakter. Van het eerste ogenblik af wekte hij sympathie en vertrouwen.

Hij moest in verzet komen tegen het Nationaal Socialisme. Zich neerleggen bij de beginselen van dit moderne heidendom was voor hem verraad aan zichzelf, meer nog: ontrouw aan zijn God.

De plaquette is in 1974 bij de verkoop van de Singelkerk verplaatst naar de Bethelkerk aan de Boergoensevliet in Rotterdam-Charlois.

J. van Gelderen, ‘De weg ligt vooruit.’ De Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Charlois (1887-1987) (Kampen 1987).

N. Willemse, *Een arbeider in ’t licht van den oogstdag. Korte levensschets van ds. Hans de Jong*, VDM serie XIX (Amsterdam 1946).

Tjeerd de Jong, www.hantjedejong.nl.